

között. A leírás és a képek is gazdagítják tudásunkat, ismereteinket a kevésbé ismert tájegységeken átvezető zarándokút megismerésével. Az illusztrációk nemcsak épületeket és tájakat, de az ott élő embereket is megjelenítik, egy-egy megmaradt szokás bemutatásán keresztül. A Via Margaritum, vagyis a Gyöngyök útja két kiemelt zarándokhelyet köt össze, Máriazellt és Mátra-verbély-Szentkutat. Az út teljes szakaszát tekintve 760 kilométer, ebből a két szerző (Gáll Zsófia, Nagy Réka Anna) a kötetben egy rövidebb szakaszt mutatnak csak be, a Budapesttől Celldömölkig tartó távot. A leírásból megtudjuk, hogy a zarándokutat 2006-ban hirdették meg, ezer esztendő magyar zarándoklatainak és zarándokainak méltó emléket állítva ezzel. Részletes ismertetést kapunk magáról az útról, az út létrehozásában jelen lévő szándékokról. Az út megtételét mindenkinek lehet ajánlani, aki szeretne kilépni a mindennapokból és megmerítkezni abban a több száz éves keresztény magyar zarándok-hagyományban, amely a mai napig hatással van kultúránkra. A Pálos 70 zarándoklatot Puskás Gábor és Barna Gábor mutatják be az olvasóknak. Az út kiindulópontja a Gellért-hegy oldalába vájt Sziklatemplom, a háromnapos út célja pedig a márianosztrai kegyhely. A pálos rend szervezésében vannak csoportos zarándoklatok a márianosztrai kegytemplom fő búcsúján, október 8-án, a Magyarok Nagyasszonya ünnepen.

A Mária út az elmúlt évtizedek hazai zarándoklatainak fő alakítójává vált, hiszen mind észak–dél irányban (Czestochowa – Medjugorje), mind kelet–nyugat irányban (Máriazell – Csíksomlyó) végigjárható és számos magyar, történelmileg és kulturálisan fontos kegyhelyet érint. A szerzők (Merva László, Molnár Sándor, Barna Gábor) a Mária út hosszan kígyózó útjaiból hármat választottak ki, amelyről részletesebb ismertetést kapunk. Az egyik a Mátra vidékét átszelő szakasz, a másik egy erdélyi részlet, Sóváradtól Csíksomlyóig, a harma-

dik pedig a dél-alföldi út, amelynek célja Máriaradna. Az album utolsó zarándokútja a Szent Erzsébet út, amely Sárospataktól Kassáig ível, erről Pavlics Tamás ír. Ahogy ezt az ismertetőből megtudjuk, az utat egy alapítvány gondozza, 2007-ben alapították. Az alapítvány célja a Szent Erzsébet-kultusz ápolása, ezt segíti elő az út azzal, hogy összeköti az európai Szent Erzsébettel kapcsolatos emlék- és tiszteleti helyeket, amelyek keresztül erősödhet a szellemi és lelki összetartozás.

A kötet – vagy ahogy erre az ismertetőben többször is utaltunk: album – elérte célját. Megmutatja azt, hogy milyen gazdagok vagyunk, hogy mennyire bővelkedünk természet, történelmi és szakrális emlékekben, és ha valaki csatlakozni akar Európa nagy zarándoklataihoz, akkor ehhez nem kell feltétlenül külföldre utazni, ezt ma már itthon is megteheti. Fogadjuk meg tehát a moldvai népdal biztatását, induljunk egy úton! Az útraindulás előtt pedig olvassuk, lapozzuk az albumot, a zarándoklatleírások nagy segítségünkre lesznek az utak megismerésében és az utazási kedv felkeltésében is.

(Magyar zarándokutak. Összeállította, szerkesztette, a bevezetést írta: *Barna Gábor*. Kossuth Kiadó Zrt., [Budapest], 223 oldal)

Korpics Márta

KÉPES LEVELEZŐLAPJAINK TÖRTÉNETE

Az emberek többsége szívesen utazik, és utazása élményeit azonnal megosztja szeretteivel, ismerőseivel. Az okostelefonok világában mindent azonnal fényképezünk. „Kattintunk”, ha megérkezünk a repülőtérré, szelfizünk kirándulásaink során a nevezetes épületeknél, vagy egy-egy gyönyörű táj előterében. Kattintunk és küldünk. A képek pár másodperc alatt megérkeznek a címzetthez, aki így szinte velünk együtt éli

meg élményeinket. Hol van ma már az az időszak, amikor megérkezve egy-egy idegen városba, a trafikok, ajándékboltok polcain a képeslapok között válogatva kerestük a legszebb, „legkifejezőbb” képeket, amelyeket azután postára adva jeleztük az ott hon lévőeknek, hogy megérkeztünk, jól érezzük magunkat! Üdvözlőkártyát küldtünk születésnapra, esküvőre és levelezőlapon jeleztük ki részvétünket. És persze megőriztük, albumokba, dobozokba gyűjtögettük a kapott lapokat, hiszen ezek a boldogság, a szerelem és a barátság, vagy egy utazás, a pihenés szimbólumaivá váltak, régi kedves emlékeket ébresztettek. A viberek, szmájlik világában ez is megváltozott. A képeslap szinte eltűnt mindennapjainkból. Az a néhányféle lap, amely egy-egy település vagy intézmény információs helyein megjelenik, már leginkább a gyűjtők igényeit szolgálja. Talán éppen ezért vált manapság a képeslapgyűjtés oly nagy divattá. Míg régen a hátoldalra írt üzenetet is vártuk, ma a gyűjtők nagy része inkább a képi ábrázolás miatt keresi a kuriózumokat.

A most megjelent könyv egy 150 évre visszatekintő „képes” múltbéli utazásra visz bennünket. A szerző, dr. Petercsák Tivadar néprajzkutató-történész neve szorosan összefonódik a képeslapok történetének kutatásával, hiszen 1976-tól annak a legnagyobb magyarországi képeslapgyűjteménnyel rendelkező szerencsi Zempléni Múzeumnak volt igazgatója, amelynek anyagát ebben a kötetben is feldolgozta. Mint a könyv alcíme – *Látóképek, csókküldemények, ünnepi üdvözletek* – is mutatja, a szerző a téma történeti és tematikai sokszínűségének bemutatására vállalkozik.

A kötet első nagy fejezete, *A képes levelezőlap korszakai* a kezdetektől, az első külföldi és hazai képeslapok megjelenésétől napjainkig mutatja be e műfaj fejlődését. Külön alfejezet foglalkozik az „aranykorral”, a XX. század első évtizedeivel, amely a képeslevelezőlap minden határt ledöntő elterjedését hozta magával. A városokat,

üdülőhelyeket bemutató lapok mellett megjelentek a közlekedési eszközöket, kortárs műalkotásokat, híres személyeket felvonultató képes üdvözletek. Természetesen külön korszakot ölelnek fel a világháborúk időszakának képei, melyek a családok és a fronton lévő katonák kapcsolattartásának legfőbb eszközei lettek. A harctéri életképeket megjelenítő ábrázolások mellett egyre inkább előtérbe került a háborús propaganda, amely szolgálatába állította ezt a műfajt is. A két világháború közötti időszakot tárgyalva a könyv felvonultatja a politikai eseményekhez kapcsolódó képeket éppúgy, mint az idilli népelet pillanatait. A második világháború után megjelentek részben az agitatív, részben a szocialista építés eredményeit felvonultató képek. Az ország újjáépítése, a városok, falvak új, modern épületei, alkotásai, a dolgozó munkásság és parasztság felhőtlen nyaralásai.

A kötet második nagy fejezete, *A képeslap sokszínű világa* már nem szorosan a kronológiai sorrendet követi, hanem a fontosabb ábrázolásokat veszi számba. Külön részt képeznek a város- és tájképek, de megmutatja a szerző a népelet, a humor vagy a reklám sokszínű megjelenését a különböző korszakokban, s természetesen felvonultatja az egyházi vagy családi alkalmakra készült üdvözlőlapok sorát is.

A képeslapkészítés technikájának is külön története van. A szerző megismerteti az olvasóval, hogyan jutott el a nyomdaipar technikai fejlődése a kő- és fénynyomatos módszerrel előállított lapoktól az ofset és rotációs sokszorosításig. Itt kerülnek bemutatásra azok a képeslap-különlegességek, melyek formájukat, megjelenésüket tekint-

ve eltérnek a megszokottól. Igazi kuriózum a gyűjtőknek egy-egy hímezett, „mozgó” vagy hangos képeslap.

A múzeumok vagy magánemberek tulajdonában lévő gyűjtemények azonban nem csak esztétikai szépségükkel, esetleg különlegességükkel ejtik rabul az érdeklődőket. Hiszen ezek a lapok, amellet, hogy sajátosan tükrözik letűnt korszakok atmoszféráját, a régi épületek, utcaképek megőrzésével, egy-egy jelesebb esemény megörökítésével egy adott település és egy adott korszak nélkülözhetetlen dokumentumaivá, forrásaivá is váltak.

Ajánlom ezt a 191 oldalas, több száz képeslapot felvonultató könyvet a gyűjtőknek, múzeumban és könyvtárakban dolgozó szakembereknek és azoknak az érdeklődőknek, akik csak szeretnének egy kicsit visszautazni a múltba e látóképek, csókküldemények és ünnepi üdvözetek segítségével.

(Petercsák Tivadar: A magyar képeslap története. Látóképek, csókküldemények, ünnepi üdvözetek. Kossuth Kiadó Zrt., Budapest, 2020. 191 oldal)

B. Gál Edit

FOTÓALBUM A RÉPÁSHUTAIK MÚLTJÁBÓL

Az elmúlt emberöltő átértékelte a régi fotográfia jelentőségét. Az archív fényképek gyűjtésének és közreadásának divatja támadt, elegendő akár az internet közösségi oldalaira pillantani ennek igazolására. A vizuális élmény dominánssá válásával párhuzamosan nem csak a fotográfiatörténet, de a vizuális kultúrakutatás is önálló diszciplínává vált, és a szemmel érzékelhető képi információk értelmezése is új irányokat vett. Az archív fotók kutatása és felhasználása egyaránt társadalmi kontextusba helyeződött: számos egykori fényképészműhely/műterem történetét és hatását ismerjük ma már, de sokat tudunk a fényképezkedés divatjáról, egyáltalán a fotográfiának a meg-

előző másfél század kultúrájában betöltött szerepéről. Megismerhettük az amerikai magyarságot kiszolgáló fotográfusokat is, akik a XIX–XX. század fordulóján az Újvilágba vándorolt eleink számára elkészítették a szülőföldre hazaküldött felvételeket. S persze mindennek számos finom részletét és összefüggését is feltárta a kutatás, azzal párhuzamosan, hogy a fényképezés fejlődésében jelentős szerepet betöltő magyar fotográfusok tevékenységét elhelyezte az európai kánonban.

A helyismeret kutatói számára különösen tanulságosak és mintaadók lehetnek azok a gyűjtések és kiadványok, amelyek egy-egy település közösségének fotóhagyatékát tárták fel Boldogtól Lajosmizsén át Vecsésig. A feldolgozás módja és igénye persze más és más, de bizonyos, hogy a hozzáértő értelmezés ezeket a köteteket a lokális társadalmak megismerésének útmutatójává avatja. Segíti mindezt a modern digitális technika is, ami a hagyományos nyomdatechnika számára jelentős terhet jelentő képek jó minőségű közreadását jószerével közönséges feladattá tette.

E feldolgozások sorába lépett a Bükk-videk karakteres települése, Répáshuta fotókban megőrzött múltját bemutató kötet. A könyv szerkesztője és a 2015-ben elvégzett kutatómunka irányítója a jeles fiatal történész, Mlakár Zsófia, az egri Dobó István Vármúzeum muzeológusa volt. Munkatársaival mintegy 1000 fényképet gyűjtöttek össze és digitalizáltak, s az anyagból először egy kiállítást rendeztek Répáshután (*Hagyományos erdei mesterségek képekben*). A kötetben közreadott mintegy 200 fotó tematizálása kétféle elképzelés mentén történt. Az egyik a település történeti tereinek és az abban megformálódott létformának a bemutatása. Répáshuta a XVIII. század folyamán létrejött hutatelepülés, amelyet a kincstári erdők használatának török utáni gazdasági céljai szerint az üveggyártás meghonosodása hozott létre. Népeisége bizonyára több nációból verbuválódott –